

Ivo Dabelić*

ISSN (0469-6255)

(225-229)

**RIBARSTVO DUBROVAČKOG PODRUČJA OD 1919.
DO 1924. GODINE**
FISHERY OF THE REGION OF DUBROVNIK FROM 1919. TO 1924.

UDK 639.2(497.5Dubrovnik)"19"

Pregledni članak

Review

Sažetak

Budući da do sad nisu bili poznati podaci o ulovu ribe i rakova, te uzgoju kamenica i drugih školjkaša na dubrovačkom području, kao ni o njihovoj prodaji u zemlji i inozemstvu u vremenu od 1919. do 1924. godine, te zanimljive podatke sada iznosimo, a pronađeni su u Državnom arhivu u Dubrovniku.

Summary

Very interesting data, found in the Archives of Dubrovnik have been explained in this paper. The data refer to the catch of fish and crabs and the breeding of oysters and other clams in the region of Dubrovnik and their sale in the country and abroad in the period from 1919. to 1924. These data haven't been known so far.

1. Uvod**Introduction**

Nakon prestanka rada brojnih ribarskih zadruga od Vele Luke do Molunta tijekom Prvog svjetskog rata, i svekolikog zanimanja ribarstva od 1914. do 1918., zbog odlaska brojnih ribara na razne frontove, obustave rada tvornica za konzerviranje ribe u Veloj Luci, Trpnju i Šipanskoj Luci, te prestanka izvoza svježe, posoljene i konzervirane ribe u Italiju, Grčku i Austro-Ugarsku, o d m a h po završetku tog sukoba, krajem 1918. godine, većina ribarskih zadruga ovog područja obavlja lov na plavu i drugu ribu. Ujedno i tvornice za konzerviranje ribe u ulju u Veloj Luci i Trpnju obnavljaju proizvodnju 1921. a u Šipanskoj Luci 1924. godine.

Brojni ribari i ribarske zadruge dubrovačkog područja u vremenu od 1919. do 1924. povećavaju ulov svih vrsta riba, a ujedno se povećava izvoz posoljenih i konzerviranih srdela.

Iako u tom vremenu svi naši ribari još uvijek love ribu u obalnom moru i pomoću zastarjelog ribarskog alata, zbog sveopće njihove upornosti, znanja i tradicije, oni i tih godina povećavaju ulov ribe i rakova, kao i količine uzgojenih kamenica i drugih školjaka.

Prije početka 1. svjetskog rata ribarstvo dubrovačkog područja znatno se unapređuje osnivanjem ribarskih zadruga od 1909. do 1912. godine.

Tijekom tih godina osnivaju se ribarske zadruge na Koločepu, Šipanu, Lopudu, Rijeci dubrovačkoj, Mlinima, Dolima, Brocama, Moluntu, Prožuri, Babinu Polju, Maranovičima, Veloj Luci, Blatu, Trsteniku, Trpnju i Cavtatu.¹

Zbog bolje tehničke opremljenosti i organiziranosti u plasmanu ulova ove ribarske zadruge znatno povećavaju ulov plave ribe, mekušaca, jastoga i korepnjaka. Veći dio ulovljenih srdela se soli u barila i prerađuje u ulju u tvornici za preradu ribe u Šipanskoj Luci koja je počela s radom 1911. godine i već te godine preradila 454.000 kg plave ribe.

U još povoljnijoj situaciji nalazilo se područje Trpnja, gdje je 15. ožujka 1895. godine Društvo "Anglo-Bank" otvorilo prvu tvornicu za konzerviranje ribe, kao i područje otoka Korčule, jer se u Veloj Luci početkom 1896. također otvara tvornica za preradu ribe bečkog industrijalca Karla Werhaneka.²

Zahvaljujući boljem ulovu i radu ovih tvornica već je 1911. godine izvezeno u Italiju, Grčku i Češku 447.123 kg svježe, posoljene i prerađene u ulju plave ribe.

Iste 1911. godine u malostonskom zaljevu i Sutvidu kod Janjine proizvedeno je 260.000 komada kamenica koje su se prodavale u Dubrovniku, Rimu,

Mr. sc. Ivo Dabelić
Dubrovački muzeji, Dubrovnik

Napulju, Bariju, Beču, Pešti, Pragu, Zagrebu i Sarajevu.

Tijekom četverogodišnjeg trajanja 1. svjetskog rata (1914.-1918.) dolazi do nagle stagnacije cjelokupnog ribarstva na dubrovačkom području. Većina ribarskih zadruga prestaje s organiziranim ulovom, tvornice u Trpnju, Veloj Luci i na Šipanu obustavljaju proizvodnju, te dolazi do prekida uhodanog izvoza prerađene i posoljene ribe, kao i svih vrsta školjkaša u Italiju, Grčku i veće gradove Austro-Ugarske Monarhije. Sve to za posljedicu ima naglo siromašenje ribara, posebno otočana dubrovačkog područja, kojima je ribarstvo uvijek bio važan dio u ostvarivanju godišnjeg prihoda.

Zbog takve teške ekonomske situacije, odmah po završetku rata, preživjeli ribari obnavljaju rad ribarskih zadruga na cijelom dubrovačkom području. Uz ribarske zadruge javlja se i veliki broj individualnih ribara, jer treba prehraniti brojne obitelji, a ulovljene viškove prodati u svojim mjestima i tako poboljšati materijalno stanje svojih domaćinstava.

Tadašnja novostvorena država Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca tijekom 1924. godine želi doznati koliko se ulovi i izvozi ribe s dubrovačkog područja, te u tom cilju Ministarstvo trgovine i industrije Kraljevine SHS traži od velikog župana Dubrovačke oblasti odgovor na sljedeća pitanja:

1. Koliko je palo ribe od 1919. do 1924. godine za veletrovinu i to svježe, suhe ili soljene i to po vrsti riba i po mjestima stanovanja ribara?

2. Koja su glavna ribarska mjesta i koliko koje ima ribara? Koliko godišnje hvataju i koliko prodavaju?

3. Koliko je prodano rakova od 1919. do 1924., po vrstama rakova i po mjestima stanovanja ribara?

4. Gdje se prodaje riba i rakovi, u zemlji ili na strani, po vrstama riba i rakova?

5. Postoje li i kako se zovu trgovci ribom i koliko koji godišnje izvozi?

6. Gdje se proizvode kamenice i drugi školjkaši? Kako se zovu proizvođači kamenica i koliko je koji godišnje proizveo kamenica od 1919. do 1924. godine?

7. Što bi trebalo učiniti da se poveća iznos lova i bolje unovačenja lova?

Po primitku ovog dopisa veliki župan ga je odmah dostavio Kotarskom poglavarstvu Dubrovnik, a ono je onda postavljena pitanja prosljedilo svim općinskom upravama na svom području, kao i Lučkom poglavarstvu Dubrovnik, s naznakom da na postavljena pitanja što prije odgovore, jer da je predmet hitan.

2. Korčulanski kotar *The District of Korčula*

Temeljem odgovora nautičkog nadzornika II. klase s. Sbutega iz Lučkog poglavarstva Dubrovnik

br. 400 od 13. siječnja 1925. o stanju ulova, preradi i prodaji ribe i rakova u Korčulanskom kotaru doznajemo koliko su ribari otoka Korčule ulovili, posolili, prerađili u ulju i prodali ribe i rakova od 1919. do 1924.

Kroz godinu ulovljeno kg	Srdela u kg	Druge ribe u kg	Posoljeno srdela u kg	Prerađeno u ulju u tvornici srdela u kg
1919.	80.680	14.140	74.000	-
1920.	40.430	17.580	37.000	-
1921.	62.445	97.599	21.000	9.200
1922.	152.089	148.410	115.500	25.974
1923.	82.868	195.999	63.700	27.972
1924.	151.383	186.223	103.814	27.028

Glavna ribarska mjesta ovog kotara su: Lumbarda, Račišće, Prigradica, Blato, Vela Luka, Trpanj, Osobljava, Duba kod Trpnja, s ukupno 1.115 ribara i 520 ribarskih brodice. Riba se prodaje u gore navedenim mjestima te u Korčuli, Dubrovniku, Splitu i Metkoviću, a slane srdele prodavaju se u većim gradovima u državi i još izvoze u Italiju. Prerađene srdele u ulju u tvornicama u Trpnju i Veloj Luci prodavaju se po cijeloj državi i još izvoze u Čehoslovačku, ali se ne raspolaže točnim podacima o količini izvoza.

Rakova (jastoga i hlapa) ulovljeno u kg

1919.	-	nema podataka zbog talijanske okupacije otoka				
1920.	-	"	"	"	"	"
1921.	10	"	"	"	"	"
1922.	3.168	"	"	"	"	"
1923.	4.131	"	"	"	"	"
1924.	838	"	"	"	"	"

Rakovi se prodavaju u zemlji i izvoze u Italiju.

Izvozom slanah i prerađenih srdela u ulju bavi se tvornica d.d. "Split" iz Vele Luke. Svježu i slanu ribu još izvoze Ribarska zadruga iz Vele Luke, Ivan Surjan pok. Boža iz Vele Luke, te Ivan Depolo i Mitar Ivančević iz grada Korčule, a prodajom rakova bavi se Nikola Marki iz Hvara.

U Kotaru Korčuli nema gojišta kamenica.

Kako bi se unaprijedilo ribarstvo i povećao ulog ribe g. Sbutega predlaže uspostavu putujućih ribarskih učitelja koji bi poučavali ribare racionalnijem iskorištavanju mora, onda da na određenim zonama treba određivati zabranu izlova ribe, uspostaviti gojišta riba, a naprednijim ribarima dati pomoć u novcu za nabavku novog ribarskog alata i brodice, te da osobito treba povećati nadzor nad ribarstvom, posebno zbog dinamitaša koji uništavaju glavnu granu privrede naših otočana i primoraca.

Još dodaje da je cijena svježe i posoljene ribe dosta velika i da je nije potrebno povećavati.⁵

3. Dubrovački kotar *The District of Dubrovnik*

Sve općinske uprave iz Dubrovačkog kotara pismeno su odgovorile na dopis Kotarskog poglavarstva Dubrovnik, te ćemo u nastavku iznijeti podatke o ulovu ribe i rakova i njihovoj prodaji u zemlji i inozemstvu temeljem podataka općinskih uprava.⁶

3.1. Općina Mljet *The district of Mljet*

Glavna ribarska mjesta su Babino Polje s 45, Goveđari s 20 i Prožura s 18 ribara.

Babinpoljski ribari godišnje prodaju slanah srdela - 60 kvintala, svježih i slanah gera - 10 kvintala i svih drugih vrsta riba - 20 kvintala.

Ribari iz Goveđara godišnje prodaju slanah srdela - 50 kvintala, svježih i slanah gera - 60 kvintala i svih drugih vrsta riba - 20 kvintala.

Ribari iz Prožure godišnje prodaju slanah srdela - 20 kvintala, svježih i slanah gera - 30 kvintala i svih drugih vrsta riba - 10 kvintala.

Ovi podaci o prodaji svježe i slane ribe odnose se na godine 1921., 1922., 1923. i 1924. godinu.

Za godinu 1919. i 1920. ne mogu se dati točni podaci jer je tih godina općina Mljet bila pod talijanskom okupacijom, a njihova vojska se povukla s Mljeta tek početkom 1921. godine.

Inače ukupan ulov svih vrsta riba na cijelom otoku iznosi godišnje oko 310 kvintala.

Još mljetski ribari godišnje hvataju oko 16 kvintala rakova (jastoga i hlapa) koji se prodaju u Dubrovniku i Korčuli.

Na području općine Mljet ne postoji nijedan trgovac ribom, već sami ribari svoju svježu i slanu ribu prodaju u svojim mjestima, te u Dubrovniku, Stonu, Korčuli i po mjestima poluotoka Pelješca.

U vodama otoka Mljeta ne uzgajaju se kamenice.

Po mišljenju tadašnje mljetske općinske uprave za poboljšanje ulova ribe i rakova trebala bi Vlada pomoći ribarima u nabavci novog ribarskog alata i brodica, jer su otočni ribari siromašni. Još se predlaže uvođenje boljih i češćih parobrodarskih veza s Dubrovnikom, jer se često dogodi kad se ulovi dosta ribe da nema parobroda za Dubrovnik, te se riba mora prodati po niskoj cijeni, a često i baciti u more.

3.2. Općina Ston *The Community of Ston*

Glavna ribarska mjesta su Doli, Broce, Hodilje, Luka od Hodilja i Mali Ston. Svi ribari općine Ston godišnje hvataju oko 193.000 kg razne ribe koja se prodaje u Stonu, Dubrovniku i Metkoviću. Posoljena riba prodaje se u Italiji i Grčkoj.

⁶kvintal=100 kg

Trgovci ribom su Damjan Bajurin i Ivo Glavinić iz Hodilja. Oni izvoze godišnje oko 2.500 kg posoljenih srdela.

Kamenice i školjke proizvode se u Malostonskom zaljevu, a proizvođači su: Antun Bandur, Frano Bandur, Ivo Begović, Jakov Begović, Vlaho Radetić, te braća Ivo i Vlaho Medi.

Kamenice se najviše prodaju u Dubrovniku po cijeni od 0.25 para do 1 dinara po komadu.

3.3. Općina Dubrovnik *The Community of Dubrovnik*

Grad Dubrovnik ima 17, Gruž 21, Mlini 4 i Srebreno 3 ribara. Svaki ribar u prosjeku godišnje uhvati po 100 do 150 kg ribe za potrebe svoje obitelji.

U Platu ima Ribarska zadruga s 26 ribara i ona godišnje hvata oko 20.000 do 30.000 kg razne ribe. Ulovljenu ribu prodaju u Dubrovniku i okolici.

3.4. Općina Rijeka dubrovačka *The Community of Rijeka Dubrovačka*

Glavna ribarska mjesta su Mokošica i Sustjepan. Ribari iz ovih mjesta godišnje hvataju od 10.000 do 20.000 kg razne ribe, a prodaju je u Gružu i Dubrovniku.

Rakovi se ne hvataju.

3.5. Općina Lopud *The Community of Lopud*

Ribari ove općine lovili su od 1919. do 1924. godine godišnje oko 200 do 300 kvintala srdela, širuna, bukava, lokarada i druge ribe.

Godišnje se je solilo od 220 do 240 barila za veletrgovinu. U svaki bario stane oko 70 kg svježih srdela.

Inače u Lopudu su dvije ribarske zadruge i 7 ribarskih lađa. Ove ribarske zadruge godišnje hvataju oko 60 kvintala ribe, a ostalo love individualni ribari.

U moru oko Lopuda godišnje se ulovi oko 300 komada jastoga i hlapa. Na Lopudu nema trgovaca ribom.

Mišljenje je općine Lopud da bi Vlada trebala priskočiti u pomoć ribarskim zadrugama i ribarima u nabavci novih i jačih svijeća jer ovdašnji ribari još love plavu ribu sa svijećama na karbid.

3.6. Općina Šipan *The Community of Šipan*

Ribarska mjesta na Šipanu su Luka i Suđurađ. U Luci ima 68 ribara, a u Suđurđu 20. Svi oni godišnje ulove od 50 do 400 kvintala razne ribe. Svježa se riba prodaje u Gružu i Dubrovniku, a slane srdele se prodaju trgovcima u Dubrovniku.

Godine 1924. godine proradila je tvornica za konzerviranje ribe u Luci te joj ribari prodaju cjelokupan ulov srdela.

Kamenice i školjke se ne uzgajaju, a rakova se lovi vrlo malo.

Šipanski ribari su prodali sljedeće količine slanah srdela.

1919. godine -	25 kvintala
1920. godine -	35 "
1921. godine -	40 "
1922. godine -	50 "
1923. godine -	200 "
1924. godine -	200 "

3.7. Općina Slano

The Community of Slano

Glavna ribarska mjesta su: Slano, Slađenovići, Kručica i Banići s ukupno 10 ribara. Svaki u prosjeku godišnje ulovi oko 300 kg ribe. Najviše se ulovi srdela, gera, gerica, bukava, ušata, vrnuti, lokarada i lignji.

Rakovi se ne love, a kamenice se ne uzgajaju na tom području.

3.8. Općina Zaton

The Community of Zaton

Glavna ribarska mjesta su Zaton s 50 ribara, otok Koločep s 30 ribara i Brsečine s 15 ribara. Svi zajedno godišnje ulove oko 500 kvintala ribe, najviše srdela, bukava i druge plave ribe.

Naši ribari ulovljenu ribu u svježem stanju uglavnom prodaju u Gružu i Dubrovniku, te u svojim mjestima.

Ulov rakova je neznatan. Školjke i kamenice se ne uzgajaju.

3.9. Općina Cavtat

The Community of Cavtat

Ribarska mjesta općine su Cavtat, Molunat i Obod s ukupno 23 ribara. Uz ove ribare ima još dosta sportskih ribara koji love ribu samo za domaće potrebe. Ribari ulovljenu ribu prodaju u Dubrovniku, Cavtatu i konavoskim selima.

Na području općine se ne uzgajaju kamenice ni druge školjke.

Rakovi se hvataju uglavnom u okolici Molunta, ali u vrlo malim količinama.

U nastavku se donosi popis ulovljene ribe i rakova od 1921. do 1924. godine.

Popis ulovljene ribe i rakova od 1921. do 1924. godine za općinu Cavtat *List of fish and crabs caught from 1921 to 1924 for the Community of Cavtat*

Red. br.	Vrsta ribe	Ukupan ulov 1921. god. od 1.V. do kraja godine u kg	Ukupan ulov 1922. godine u kg	Ukupan ulov 1923. godine u kg	Ukupan ulov 1924. godine do 31.VIII. u kg
1.	gera	2.145	7.984	3.770	6.995
2.	bukva	609	1.354	2.528	3.235
3.	ušata	253	740	728	699
4.	srdela	7.065	2.364	7.377	14.023
5.	trup	-	837	1.000	160
6.	lokarda	315	90	468	270
7.	širun	5	271	2.373	280
8.	salpa	-	23	130	-
9.	murina	70	264	137	105
10.	gruj	356	402	319	360
11.	iglica	-	-	113	-
12.	kovač	-	-	35	-
13.	tabinja	37	226	172	120
14.	kokot	-	10	73	26
15.	mor pas	15	32	103	76
16.	m. mačka	6	39	68	45
17.	raža	-	59	447	420
18.	kirnja	26	47	50	18
19.	pagar	-	-	25	-
20.	trilja	-	2	6	10
21.	škrpina	6	10	40	-
22.	kantor	20	21	154	44
23.	golubina	-	60	48	70
24.	menula	-	9	15	-
25.	crnej	-	335	35	6
26.	liganj	27	21	68	15
27.	šarag	-	-	15	12
28.	zubatac	-	23	6	6
29.	cipol	-	14	10	18
30.	palamida	-	65	40	40
31.	lica	34	18	8	65
32.	jastog	5	15	4	20
Ukupno:			15.335 (posojeno - 1.250)	20.648 (posojeno - 3.460)	27.138 (posojeno - 6.368)

Ulov ribe na području ove općine za 1919. i 1920. godinu sličan je ulovu za 1921. godinu.

Mišljenje je da bi za povećanje ulova ribe bila potrebna financijska pomoć ribarima u nabavci novog i suvremenog ribarskog alata iz inozemstva i da bi ga trebalo osloboditi carine.

3.10. Dubrovački kotar The District of Dubrovnik

Prema podacima Sbutege iz Lučkog poglavarstva Dubrovnik u cijelom Dubrovačkom kotaru ulovljeno je:

Kroz godinu	Srdela u kg	Druge ribe u kg	Posoljeno srdela u kg
1919.	123.600	304.308	103.500
1920.	38.811	130.357	24.200
1921.	71.561	160.249	51.720
1922.	410.564	229.730	302.369
1923.	831.323	159.279	564.010
1924.	205.588	163.087	158.700

Lov rakova je u kotaru neznatan, osim u vodama oko otoka Mljeta gdje se godišnje lovi oko 16 kvintala.

Kroz godinu	Kamenica u kg	Dagnji u kg	Drugi školjaka u kg
1919.	2.920	-	10.600
1920.	-	17.300	49.766
1921.	-	27.700	30.800
1922.	-	11.850	5.790
1923.	6.480	15.900	19.820
1924.	1.200	3.000	18.780

Kamenice se uzgajaju u Malostonskom zaljevu, Bistrini i Kutu. Kamenice i druge školjke prodavaju se u Dubrovniku, Gružu i Stonu. Kamenice se prodaju 15 dinara po kilogramu, a školjke 3 dinara po kilogramu. Dagnje se uglavnom izvoze preko Gruža u Italiju po cijeni od 1 dinar za kilogram.

U cijelom Dubrovačkom kotaru ima 580 ribara i 320 ribarskih brodice. Posoljena i konzervirana riba prodaje se u Dubrovniku i izvozi u Italiju, ali nema točnih podataka o izvezenoj količini.

Za unaprijeđenje ulova ribe vrijede iste opaske koje su dane i za Korčulanski kotar. Svi ribari ove oblasti su siromašni i država bi im trebala pomoći u nabavci novog i suvremenijeg ribarskog alata. Ujedno putem veletrgovaca treba bolje regulirati prodaju svježe i posoljene ribe u zemlji i u inozemstvu.

4. Zaključak Conclusion

U dosadašnjoj literaturi o razvoju ribarstva na dubrovačkom području nema podataka o ulovu ribe i rakova, te uzgoju i prodaji kamenica u vremenu od 1919. do 1924. godine. Zbog toga izneseni podaci upotpunjuju znanje o ovoj važnoj privrednoj grani naše domovine.

Tih godina ribarske zadruge i brojni ribari dubrovačkog kraja još uvijek love ribu pomoću zastarjelog ribarskog alata i samo uz obalno more. istodobno talijanski ribari iz Chiogge love na našem otvorenom moru i hvataju pomoću suvremenih koča velike količine svakovrsne ribe.

Kako bi se unaprijedilo ribarstvo, povećao ulov i osigurala brza prodaja ribe već je u to vrijeme trebalo ribarskim zadrugama i svim ribarima pomoću povoljnih kredita omogućiti nabavku brzih i većih ribarskih brodice, educirati ribare, sagraditi hladnjače, te putem raznih carinskih olakšica omogućiti nabavku iz inozemstva suvremenih svijeća i drugog ribarskog pribora.

Naši ribari su i u takvim osiromašenim prilikama uspijevali iz godine u godinu povećavati količinu ulovljene ribe, rakova i kamenica. Znatne se količine posoljene i konzervirane ribe, kao i kamenica i dagnji, izvoze, što državi donosi potrebne devize.

No, tadašnjem centralističkom i unitarističkom režimu glavni cilj prikupljanja ovih podataka uglavnom je bilo ubiranje poreza na ulov, prodaju i izvoz ribe, a ne briga za svekoliko gospodarsko snalaženje i oporavak hrvatskih ribara i njihovih obitelji.

Bilješke/Notes

¹Ivo Dabelić, Nastanak prvih ribarskih zadruga na dubrovačkom području, "Naše more" 44(3-4), 1997. str. 189.-192.

²Mato Kapović, Radnički pokret u Dubrovniku 1874.-1941. Dubrovnik, 1985. str. 26.-27.

³DAD, Naredba Ministarstva trgovine i industrije iz 1924. godine, Kutija V.Ž.D.O. 1925.

⁴U Kotaru Korčuli tada su bile općine: Blato, Janjina, Korčula, Kuna, Orebić, Trpanj i Vela Luka

⁵DAD, Dopis Lučkog poglavarstva Dubrovnik Sreskom poglavarstvu Dubrovnik, br. 400 od 13.1. Kutija V.Ž.D.O. 1925.

⁶DAD, Dopisi općinskih uprava Sreskom poglavarstvu Dubrovnik, Kutija V.Ž.D.O. 1925.

Rukopis primljen: 17.10.2000.